

Trollbordet från Sävsebo (VMF045253)

Bordet har under 1930- och 1940-talen använts av systrarna Ann-Margret (f. 1926), Barbro (f. 1930) och Runa (f. 1935) Mårtensson som ett så kallat "trollbord" i familjehemmet i Sävsebo, strax utanför Hyltebruk.

Enligt en lapp som påträffades under bordet i samband med bodelning efter systemen Barbro Andersson (född Mårtensson), uppges bordet vara tillverkat av Lars Knutsson (1820–1881). Lars Knutsson var hemmansägare och kyrkovärd på Björkenäs i Odensjö, Småland, samt morfar till systrarnas mor Anna Gudmundsson.

På lappen, som var adresserad till ett barnbarn, stod följande:

"JOHAN! Detta är ett trollbord! Med ett jaben, ett näjben ett räkneben. Inga spik i sådana bara träplugg. 1800-tal troligen från Björkenäs i Odensjö Småland. Mig veterligt gjort av Anna Gudmundssons Morfar. Till dej från Mormor Barbro Andersson".

Systemen Runa Bengtsson (född Mårtensson) intervjuades av museipersonal i sitt hem i Hyltebruk 2026. Hon berättar att bordet ingick i inventarierna i familjehemmet i Sävsebo. Hon minns att det vid ett tillfälle stod på verandan och användes som sidobord för blommor och prydnadsföremål.

Enligt Runa brukade de äldre systrarna Barbro och Ann-Margret tillsammans med vänner använda bordet för seanser. Bokstäver och siffror ritades upp på ett rutat papper som placerades på bordet. Till seansen användes ett glas som de närvarande gnuggade i händerna tills det blev varmt. Glaset placerades därefter på det rutade pappret, och deltagarna placerade varsin hand på glaset. En fråga ställdes och glaset flyttades "såsom av magi" över bokstäverna vilka tolkades som ord och sifferkombinationer.

Runa berättar vidare vilka frågor som helst kunde ställas. Frågor om kärlek var vanliga: Vem skulle man bli ihop med? Vem skulle man gifta sig med? Svaren bestod ofta av initialer eller enstaka bokstäver som fick tydas.

Runa har ett särskilt starkt minne. Systemen Ann-Margret hade varit på bio och sett en "läskig film" med sina vänner. De var uppspelta och hade bråttom hem till trollbordet. Väl hemma ställde de frågan: "Vem är i glaset?" och fick svaret: "Titta i garderoben" - ingen vågade se efter.

Fenomenet Trollbord

Bordsdans (engelska: table turning) som modernt fenomen har sina rötter i den spiritistiska rörelsen i USA under mitten av 1800-talet. Fenomenet fick sitt genomslag under spiritismens blomstringstid från omkring 1850 till 1930.

Spiritismen blev snabbt en del av tidens populärkultur och spreds över stora delar av världen. I centrum stod seanser där medium utgav sig för att kanalisera andevärlden. Med tiden kom dessa seanser att inkludera såväl trollbord som Ouijabräden - talande bräden.

Trollbordens användning och funktion varierar över tid och mellan olika platser. Ursprungligen samlades deltagarna i en ring kring bordet och placerade fingerspetsarna lätt mot bordsskivan. Efter en tid kunde bordet börja röra sig - vrida sig, rotera eller resa sig på ett ben - vilket tolkades som svar från andevärlden. Ett vanligt tillvägagångssätt var att mediet läste upp alfabetets bokstäver i tur och ordning och iakttog vid vilken bokstav bordet reagerade. I vissa sammanhang kombinerades rörelserna med markerade bokstäver eller ja- och nej-angivelser på bordet, vilket placerar trollbordet i gränslandet mellan bordsdans och talande bräden.

Fenomenet förklaras idag vanligen med den så kallade ideomotoriska effekten - att tankar och förväntningar kan utlösa omedvetna, ofrivilliga musklrörelser utan att personen själv är medveten om rörelsen

I nyandliga miljöer och i senare muntliga berättelser påstås ibland att trollbordens historia sträcker sig tillbaka till äldre folkliga traditioner i Sverige och Finland, ibland ända till 1600-talet. Dessa uppgifter saknar historiska belägg och tycks främst reproducera varandra i en självrefererande tradition, snarare än bygga på oberoende källmaterial.

Inom samma kretsar beskrivs trollbord i dag ofta som trebenta, sammanfogade utan metall och helst av alträ. De tre benen uppges representera ett "ja-ben", ett "nej-ben" och ett "räkneben".

För det aktuella trollbordet (VMF045253) finns uppgifter om flera användningsmetoder. Enligt den lapp, författad av Barbro Andersson, som påträffades under bordet har det använts med "ja-ben", "nej-ben" och "räkneben". Runa Bengtsson beskriver i intervju 2026 ett annat bruk, där bordet användes tillsammans med ett glas och ett papper med bokstäver och siffror. Det är oklart hur spridda dessa modeller var, och de kan delvis ha utgjort en lokal praxis. Användningen bör oavsett ses som en utveckling av det ursprungliga bordsdansfenomenet.

Källor

- Intervju med Runa Bengtsson, Hyltebruk, 2026-04-18.
- Lipscomb, Suzannah (red.), History of Magic and Witchcraft: From Antiquity to the Present.
- Jens Heimdal, arkeobotaniker vid Arkeologerna, e-postsvar, 2025-11-11.
- Egna efterforskningar av nyandliga miljöer och digitala källor.

Eric Christian Knutsson / Hallands kulturhistoriska museum. 2026-05-25.